

Zottegems hoen

Het Vereenvoudigd Beheer van Neerhofdieren (VBN) door SLE is erkend door de Vlaamse overheid

Doel

Instandhouding lokaal ras

Eigenschappen

Herkomst Het Zottegems hoen wordt soms ook wel Zottegemse zwartkop of Zwartkopbrakel genoemd. Deze laatste naam duidt meteen ook de verwantschap met de Brakel aan. De Zottegemse is dan ook een onderras van de Brakel. Over het ontstaan is weinig bekend. Omdat de Brakel een zo groot verspreidingsgebied kende ontstonden er typeverschillen binnen het ras. Eén van de varianten was het Zottegems hoen. Eigenlijk gaat het om een afwijkende tekening binnen het Brakelhoen. Helaas wordt de Zottegemse ook vandaag nog vaak als fout gekleurde Brakel gezien. Het wekt dan ook geen verwondering dat dit ras geen grote aanhang kent.

Het Zottegems hoen komt qua type, bouw en gewicht volledig overeen met de Brakel. Wat de tekening betreft wijkt de Zottegemse wel duidelijk af. Ongeveer drie vierde van de halskraag is zwart, het onderste vierde is gekleurd (zilver of goud). De banden op de rest van het gevederte zijn hoefijzervormig in plaats van recht zoals bij de Brakel.

Zottegems hoen

Algemeen voorkomen

Middelhoog gesteld landhoen, gelijk aan het Brakeltype, met lange licht afhellende rug en bijna horizontaal gedragen vleugels. Het is tamelijk fors van bouw met een goed geronde brede en diepe borst. De staartpartij is zeer goed ontwikkeld. De middelgrote enkele kam moet rechtop staan bij de haan en langs achter omvallen bij de hen.

Eigenschappen

- levendig en vertrouwelijk van aard
- vliegt gemakkelijk en verkiest de vrije uitloop

- mogelijk te houden op een beperkte ruimte
- zeer gehard en vroegrijp, de leg is goed
- legt witschalige eieren van ongeveer 65 gram
- neiging tot broeden komt slechts zelden voor

Uiterlijk haan

- **kam:** enkel, middelgroot en recht met 4 tot 6 regelmatig gevormde kamtanden. Kamhiel niet te lang en vrij van de schedel, horizontaal gedragen. Fijn van weefsel en felrood van kleur met soms sporen van donker pigment
- **kop:** krachtig met brede schedel, iets afgeplat
- **gezicht:** fijn van weefsel en felrood van kleur met soms sporen van donker pigment
- **snavel:** krachtig en licht gebogen: hoornkleurig met iets blauw aan de basis
- **kinlellen:** middellang, goed gerond, fijn van weefsel en felrood van kleur
- **oorlellen:** amandelvormig, middelgroot, glad en vlak aanliggend; wit van kleur met soms iets blauwe glans
- **ogen:** groot en rond, zeer donker tot zwart van kleur, met donker pigment in de oogranden
- **hals:** middellang, iets naar voor gebogen
- **romp:** breed, diep en gestrekt, enigszins rechthoekig van bouw, licht afhellend naar achter. Fiere houding met iets opgerichte borst
- **rug:** lang en breed, iets naar achter aflopend
- **borst:** breed en diep, goed gerond, iets naar voor maar niet te hoog gedragen
- **vleugels:** goed ontwikkeld, vast en gesloten aan de romp, bijna horizontaal gedragen, vleugeleinden onder het zadelbehang verborgen
- **staart:** goed ontwikkeld, onder een hoek van 50 graden gedragen; staartstuurveren breed en lang, goed geopend maar elkaar goed afdekkend; sikfels goed ontwikkeld en fraai gebogen; staartdekveren goed aansluitend bij het zadelbehang
- **benedendijen:** behoorlijk van lengte, voor een deel schuilgaand in de flankbevedering
- **loopbenen:** middellang, glad en fijn geschubd, leiblaauw van kleur
- **tenen:** goed gespreid, leiblaauw
- **nagels:** gebogen en bij voorkeur hoornkleurig, wit toegestaan
- **bevedering:** vol, glad aanliggend, donspartij gesloten
- **halsbehang:** zeer goed ontwikkeld, reikend tot op de schouders en de rug
- **zadelbehang:** goed ontwikkeld, overgang naar de staart goed opvullend

Uiterlijk hen

Behalve de secundaire geslachtsverschillen, dezelfde kenmerken als bij de haan, met uitzondering van:

- **oorlellen:** tamelijk klein, amandelvormig, vlak en glad aanliggend, wit van kleur met soms iets blauwe of parelmoerige glans
- **gezicht:** fijn van weefsel en felrood van kleur met soms sporen van donker pigment
- **kam:** enkel, middelgroot, omvallend naar een zijde met uitzondering van het kamfront dat rechtop staat, fijn van weefsel en felrood van kleur met soms sporen van donker pigment
- **rug:** breed, lang en vlak, bijna horizontaal
- **romp:** breed, diep en gestrekt, rechthoekig van bouw. Iets naar achter vermallend. Achterdeel breed en diep met behoorlijk ontwikkelde legbuik
- **staart:** half geopend, onder een hoek van 40° gedragen

1. Zilver

Komt qua kleur en tekening overeen met de Zilverbrakel behalve:

Bij de haan:

- **kop:** zilverwit maar de zwarte veerbasis kan doorschemeren in het bovengevederte, oorveertjes grijs tot zwart
- **halsbehang:** het uitwendig zichtbare deel is zilverwit, de veerbasis is zwart
- **zadelbehang:** iedere veer zwart met witte omzoming. Door het overlappen van de veren is het zadelbehang schijnbaar wit
- **overig gevederte:** geband zoals bij de Brakel maar de zwarte banden zijn breder en minder strak. Op de borst is de banding licht gebogen (halve maanvormig)

Bij de hen:

- **kop:** zwart met soms enige witte veertjes boven het oog, oorveertjes grijs tot zwart
- **halskraag:** bovenste 1/2 tot 2/3 zwart het onderste gedeelte zilverwit met aan het uiteinde van de veren een V-vormige zwarte vlek
- **staart:** de staartstuurveren met een zo regelmatig mogelijke bandtekening die liefst zo ver mogelijk doorloopt naar het uiteinde van de veren
- **overig gevederte:** geband zoals bij de Brakel maar de zwarte banden zijn breder en iets minder strak. Op de bovenborst is de banding lichtjes gebogen (halve maanvormig), naar de buik toe neemt deze buiging af

Fouten:

Gele aanslag in de witte gedeelten; zwakke bandtekening; te weinig of te rechte banding in hals en bovenborst; te weinig tekening in de vleugels; brede zwarte banden; teveel wit in de kop bij de hen; te witte halskraag bij de hen; wit in de staartstuurveren bij de haan; witte oorveertjes.

2. Goud

Bij haan en hen:

Idem als bij de kleurslag 'zilver' maar al het zilverwit is vervangen door een warme donker goudbruine kleur bij de haan en een iets okerachtige warme goudbruine kleur bij de hen. Het hals en zadelbehang en de vleugelboog van de haan zijn intenser van kleur dan de rest van het gevederte.

Fouten:

Idem als bij de kleurslag 'zilver' en te bleke goudbruine kleur.

3. Citroen

Bij haan en hen:

Idem als bij de kleurslag 'zilver' maar al het zilverwit is vervangen door een tamelijk intensieve strogele kleur zonder inmenging van enig rood. Het zadelbehang van de haan is iets intenser van kleur dan zijn halsbehang en de vleugelboog is nog een tint intenser.

Fouten:

Idem als bij de kleurslag 'zilver'; te bleke of roodachtige grondkleur; rode aanslag in de sierveren.

Gewichten	Jonge haan 2,30 kg	Overjarige of oude haan 2,50 kg
	Jonge hen 1,80 kg	Overjarige of oude hen 2,20 kg

Te vermijden fouten

Rechte kam bij jonge hennen; te grote kam bij de haan; S-vormige kam bij de hen; te lichte oogkleur; rood in de oren; wit in het gezicht; onvoldoende aangesloten vleugels; te hellende rug; te gesloten of te gespreide staart; te smalle bouw; onvoldoende borstdiepte; te weinig legbuik; te korte sikkels.

Zware fouten

Rechte kam bij oude hennen ; omvallende kam bij de haan; rode of gele oorlellen; sporen van geel pigment in de loopbenen, snavel of huid.

Status

Bedreigd.

Geografisch

Bijna volledig in de streek van Zottegem (Oost-Vlaanderen) en omgeving.

Systeem van identificatie - niet-verwijderbare ring

Pluimvee dat gehouden wordt op het eigen erf dient niet identificeerbaar te zijn en bij het verhandelen van dieren van de ene fokker naar de andere moeten de dieren ook niet identificeerbaar zijn. Maar van zodra dieren naar een verzameling (tentoonstelling of verkoopmarkt, ...) gaan, moeten ze identificeerbaar zijn met een niet-verwijderbare pootring. SLE verdeelt ringen die ook op pluimveetentoonstellingen aanvaard worden (EE-ringen). Daarnaast heeft SLE ringen voor dieren van eigen kweek die bestemd zijn voor huis- tuin- en keukengebruik.

De ringmaat voor het Zottegems hoen: 18 mm (haan) en 16 mm (hen).

De wet zegt het volgende: ***“Het verhandelen van pluimvee en hobbypluimvee naar en door ‘hobbyhouders’, al dan niet via de markten, is verboden, met uitzondering van de afwijkingen.”***

De afwijkingen:

1) In afwijking van het algemeen verbod, is het verhandelen van pluimvee en hobby pluimvee, al dan niet via de markten, door een **pluimveehandelaar** toegelaten onder de volgende bijkomende voorwaarden:

De pluimveehandelaar kan enkel pluimvee en hobbypluimvee verhandelen dat afkomstig is van:

- a) een houder van **pluimvee geregistreerd in Sanitel**.
- b) een houder van **hobbypluimvee geregistreerd in Sanitel**, op voorwaarde dat deze al zijn kippen, kalkoenen, parelhoenders, kwartels (met uitzondering van dwergkwartels), fazanten, patrijzen, loopvogels, duiven van geslacht Columba en pauwen door een erkende dierenarts tegen ND heeft laten **vaccineren**. Deze vaccinatie gebeurde ten minste één keer per jaar met een geregistreerd geïnactiveerd vaccin, met een interval van maximum 12 maand tussen 2 opeenvolgende vaccinaties en volgens de instructies en het entschema vermeld in de bijsluiters van het gebruikte vaccin. De vaccinatie werd door de erkende dierenarts geattesteerd. De aangekochte dieren waren bovendien minstens 15 dagen en maximum 9 maanden voor de aankoop gevaccineerd.
- c) een houder van **hobbypluimvee, die niet in Sanitel geregistreerd is**, op voorwaarde dat:
 - de verhandelde kippen, kalkoenen, parelhoenders, kwartels (met uitzondering van dwergkwartels), fazanten, patrijzen, loopvogels, duiven van

- het geslacht Columba en pauwen individueel geïdentificeerd zijn met een gesloten **niet-verwijderbare pootring**, verdeeld door een erkende vereniging als bedoeld in het koninklijk besluit van 2 juni 1998 betreffende de zoötechnische en genealogische voorschriften voor de verbetering en de instandhouding van de pluimvee- en konijnenrassen of in het besluit van de Vlaamse Regering van 19 maart 2010 betreffende de organisatie van de fokkerij van voor landbouw nuttige huisdieren.
- deze de verhandelde vogels door een erkende dierenarts tegen ND heeft laten **vaccineren**. Deze vaccinatie gebeurde ten minste één keer per jaar met een geregistreerd geïnactiveerd vaccin, met een interval van maximum 12 maand tussen 2 opeenvolgende vaccinaties en volgens de instructies en het entschema vermeld in de bijsluiters van het gebruikte vaccin. De vaccinatie werd door de erkende dierenarts geattesteerd.
 - de aangekochte dieren ten minstens 15 dagen en maximum 9 maanden voor de aankoop gevaccineerd waren.
- 2) In afwijking van het algemeen verbod, is het verhandelen van hobbypluimvee, al dan niet via de markten, **door een in Sanitel geregistreerde hobbyhouder** toegelaten onder de volgende voorwaarden:
- a) De houder is verplicht om al zijn kippen, kalkoenen, parelhoenders, kwartels (met uitzondering van dwerg- kwartels), fazanten, patrijzen, loopvogels, duiven van het geslacht Columba en pauwen door een erkende dierenarts te laten vaccineren tegen ND. Deze vaccinatie gebeurt ten minste één keer per jaar met een geregistreerd geïnactiveerd vaccin, met een interval van maximum 12 maand tussen 2 opeenvolgende vaccinaties en volgens de instructies en het entschema vermeld in de bijsluiters van het gebruikte vaccin. De vaccinatie wordt door de erkende dierenarts geattesteerd.
 - b) Voor het verhandelen naar een handelaar, moeten de verhandelde dieren volgens de instructies vermeld onder punt 1.c al tenminste 15 dagen en maximum 9 maanden gevaccineerd zijn.
 - c) Voor het verhandelen naar een andere houder van hobbypluimvee, al dan niet in Sanitel geregistreerd, moeten de verhandelde dieren gevaccineerd zijn volgens de instructies vermeld onder punt 1.c.
- 3) In afwijking van het algemeen verbod, is het verhandelen van hobbypluimvee door **een niet in Sanitel geregistreerde hobbyhouder**, met uitzondering van de verkoop via de markten, toegelaten onder de volgende voorwaarden:
- a) **De houder kan zonder voorwaarden zijn hobbypluimvee direct verhandelen met een andere hobbyhouder.**
 - b) De houder kan zijn kippen, kalkoenen, parelhoenders, kwartels (met uitzondering van dwergkwartels), fazanten, patrijzen, loopvogels, duiven van het geslacht Columba en pauwen verhandelen **aan een pluimveehandelaar** op voorwaarde dat:
 - i. deze dieren individueel **geïdentificeerd zijn met een gesloten niet-verwijderbare pootring**, verdeeld door een erkende vereniging als bedoeld in het koninklijk besluit van 2 juni 1998 betreffende de zoö- technische en genealogische voorschriften voor de verbetering en de instandhouding van de pluimvee- en konijnenrassen of in het besluit van de Vlaamse Regering van 19 maart 2010 betreffende de organisatie van de fokkerij van voor landbouw nuttige huisdieren.
 - ii. de verhandelde vogels door een erkende dierenarts tegen ND werden **gevaccineerd**. Deze vaccinatie gebeurde ten minste één keer per jaar met een geregistreerd geïnactiveerd vaccin, met een interval van maximum 12 maand tussen 2 opeenvolgende vaccinaties en volgens de in-

structies en het entschema vermeld in de bijsluiters van het gebruikte vaccin. De vaccinatie werd door de erkende dierenarts geattesteerd.

Systeem voor registratie van afstamming

Steunpunt Levend Erfgoed vzw gebruikt een eigen softwaresysteem om het Vereenvoudigd Beheer van Neerhofdieren (VBN) te kunnen doen. Het is een eenvoudig systeem dat enkel beoogt te registreren wie welke dieren houdt en hoeveel. Identificatie van de dieren is voor dit systeem niet nodig aangezien volgende gegevens door de fokker zelf kunnen ingevoerd worden. Iedereen die een account aanmaakt via www.sle.be en mijnSLE kan gratis het programma gebruiken. SLE-lidmaatschap is niet vereist.

In de databank volgende gegevens bijgehouden:

- de eigenaar
- het ras
- de kleurslag

Verder kan geantwoord worden op volgende vragen:

- Ik heb een idee van het aantal jonge en volwassen dieren per geslacht
- Ik heb alleen een idee van het aantal dieren per geslacht
- Ik heb alleen een idee van het aantal jonge en volwassen dieren
- Ik moet me beperken tot een globaal aantal dieren

Steunpunt Levend Erfgoed vzw werkt aan een nieuw patrimoniumbeheerprogramma waarin het ook voor neerhofdieren mogelijk zal zijn dieren op individuele basis te registreren en afstammingsgegevens zullen kunnen bijgehouden worden.

Selectie- en fokdoelstellingen

Het Zottegems hoen is een legras, maar ook als vleesleverancier niet te versmaden. Het legt witte eieren van een 65 gram. Het doel van de fokkerij is de instandhouding met behoud van de kenmerken en de nutsdoelen.

De gezondheid van de dieren is van groot belang binnen de stamboekfokkerij. Fokkers worden geadviseerd om enkel dieren in te zetten met een probleemloze gezondheid die een minimum aan diergeneeskundige zorg vereisen en die geen zoötechnische gebreken vertonen.

Bijzondere aandacht gaat naar de soliditeit van het geraamte: geen krom borstbeen, geen kromme benen of tenen, geen X- of O-benen, geen karperrug, geen splitvleugels, kruisbekken... Doordat bij pluimvee meer lijnenteelt voorkomt, is grote aandacht nodig bij het beoordelen van de nakomelingen en kunnen genetische afwijkingen niet gebruikt worden voor de fok.

Van inteelt is sprake als twee dieren met elkaar worden gepaard die familie van elkaar zijn. Bij lijnenteelt wordt hetzelfde gedaan. Het verschil tussen inteelt en lijnenteelt betekent in de praktijk meestal een verschil in gradatie. Bij het toepassen van lijnenteelt is de achterliggende gedachte veelal om daarmee goede eigenschappen te 'verankeren' en zo zekerheid in de vererving te creëren.

Maar lijnenteelt en zeker inteelt geeft een verhoogde kans op het optreden van erfelijke afwijkingen en het optreden van inteeltdepressie (voornamelijk terug te zien in verminderde vruchtbaarheid en vitaliteit). Op populatieniveau is een verkleining van de genetische spreiding (dieren in de populatie worden steeds meer familie van elkaar).

Inteelt en lijnenteelt is af te raden als het om de instandhouding van het ras gaat.